

Dr. Omer Nakičević

**RUKOPISNA DJELA BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH PISACA
I MISLILACA NA ORIJENTALNIM JEZICIMA
KOJA SE ČUVAJU U BIBLIOTECI SULEJMANIJI U ISTANBULU**

Putevi prenošenja rukopisa su veoma različiti. Međutim, predmet ovog razmišljanja će biti kretanje rukopisa iz pravca Srednji istok prema Bosni, i obratno, jer nalazimo da su se tako i kretali. Posmatrajući ta kretanja rukopisa primjećujemo da se oni negdje ukrštaju, negdje smjenjuju, a ponegdje i osvajaju sebi prostor i onda kada ga je teško pronaći. Ako studioznije posmatramo taj put kretanja uočićemo karakterističnu pojavu, da su rukopisi koji su unošeni sa Srednjeg istoka u ovo područje lako nalazili mjesto gdje će se smjestiti i udomačiti. Nova poruka, uobličena u arapskom pismu, turskim, arapskim ili perzijskim jezikom, lako je nalazila mjesto u praznom prostoru gdje nije bilo nikakve konkurencije. Čak i sama „jazija” bila je njegovana i čuvana kao emanet ili kakav amulet.

Rukopisi koji su nošeni s našeg na područje Srednjeg istoka, u periodu u kojem su arapsko-islamske nauke već bile dostigle razvojnu kulminaciju, morali su nositi u sebi posebnu poruku, stilski biti jedri, misaono snažni a sadržinski jedinstveni ili, najmanje, ravni značajnijim djelima srodne naučne discipline, ako su njihovi pisci pretendovali na bilo kakvo priznanje. Slikovito predstavljen, ovaj put kretanja rukopisa na relaciji Srednji istok - Bosna, i obratno, izgledao bi kao duga uglačana staza po kojoj nizbrdo klize rukopisi iz pravca Srednji istok prema Bosni i uopšte u naše krajeve, kao u more praznine, a rukopis, iz Bosne prema Srednjem istoku, mora prevaliti tu istu stazu, u suprotnom smjeru, i gdje uzbrdica izaziva zamor, a uglačana staza pad i kotrljanje nazad. Da bi rukopis, koji je ugledao bijeli svijet u našim krajevima, mogao savladati tu razdaljinu i neugodan put do mora preplavljenog drugim rukopisima, da bi se održao na površini, postao jasno uočljiv, prokrcio sebi put i održao na zavidnom mjestu, on je morao imati vlastitu snagu. Ovo znači da su rukopisi naših mislilaca i pisaca morali biti vrhunske vrijednosti da bi se održali u veoma jakoj konkurenciji i našli mjesto u jednoj od biblioteka.

Put istraživanja naveo me je na jednu od takvih biblioteka, Sulejmaniju u Istanbulu, o kojoj će u nastavku biti više riječi. Namjera mi je da zainteresovanim pružim uvid u jednu značajniju biblioteku u Istanbulu i ukažem, u kraćim crtama, na

njenu vrijednost i bogatstvo, njeno formiranje i rad, da navedem neke podatke o djelima naših pisaca i mislilaca, koja su se ranije spomenutom uzbrdicom i uz spoticanje, ali uz pomoć sopstvenih vrijednosti, domogla takve biblioteke. Djela ću navesti alfabetskim redom njihovih autora s naznakom imena kolekcije rukopisa i signature svakog rukopisa u okviru kolekcije kojoj pripada.

Biblioteka Sulejmanija, koja pripada Generalnoj direkciji biblioteka Sekretarijata za kulturu Republike Turske, smještena je u prostorije nekadašnje osnovne škole i zgrade Prve i Druge medrese Sulejmanije. Ona se nalazi na istočnoj strani istoimene džamije.

Zgrada Medrese Sulejmanije ili, kako je neki zovu, Fakulteta Sulejmanije, smatra se vrhunskim arhitektonskim dostignućem mimar Sinana u XVI vijeku. Izgrađena je 1557. Današnja biblioteka, koja je tu smještena, igra veoma značajnu kulturološku ulogu, upravo onakvu kakvu je svojevremeno odigrao fakultet Sulejmanija.

Biblioteka Sulejmanija je centralna stručna biblioteka u čijem se sastavu nalaze 94 kolekcije ili manje biblioteke. Svaka od ovih kolekcija ili biblioteka svrstana je kao posebno odjeljenje.

Ciljevi Biblioteke bi se mogli svesti na slijedeće:

- a) sakupljanje rukopisa vezanih za islamistiku,
- b) pripremanje, pisanje i štampanje kataloga,
- c) pružanje pomoći univerzitetskoj, muzejskoj i gradskoj biblioteci na pisanju kataloga rukopisnih kolekcija,
- d) pripremanje kataloga za rukopise koji se nalaze po bibliotekama van Istanbula,
- e) mikrofilmovanje rukopisa i njihovo prigotovljenje da se mogu koristiti u naučne svrhe,
- f) pružanje usluge oko dobijanja izvora iz drugih naučnih institucija svijeta, i
- g) pružanje usluge čitaocima

Biblioteka ima jednu veću i jednu manju salu. Veća sala ima oko 70 mjesta a koriste je čitaoci rukopisa. Malu salu koriste čitaoci filmova pomoću mikročitača. Tu se koriste filmovi mikrofilmovanih rukopisa unikata, autografa i djela vezanih tematikom za razne discipline. Ove mjere su predmet u svrhu očuvanja osnovnih rukopisnih djela.

Lice koje želi čitati neki rukopis u velikoj sali prethodno mora ispisati iz kartice osnovne podatke:

- ime biblioteke (kolekcije),
- broj rukopisa,
- ime pisca i
- naziv djela.

Nakon što ispuni i potpiše određeni revers, čitalac će taj revers predati dežurnom službeniku sale. Rukopis će biti veoma brzo pronađen i dostavljen čitaocu. Po završetku rada na rukopisu čitalac vraća rukopis dežurnom službeniku, koji će mu, nakon pregleda vraćenog rukopisa radi ustanovljenja da li je rukopis vraćen u ispravnom stanju, vratiti zadržani revers.

Prema popisu iz 1973. godine, biblioteka je imala ukupno 96.537 knjiga, od toga 63.908 rukopisa. Za sva ova djela postoje fiše (kartice) sistematski sređene i poredane po abecedi. Kartice su sređene po Deweyinom sistemu i smještene u posebnom

odjeljenju sale za čitanje rukopisa. U posljednje vrijeme pristupilo se izradi indeks kataloga za sva rukopisna djela Sulejmanije. Tako su po naslovima rukopisnih djela katalogizirana sva rukopisna djela na turskom jeziku od slova *a* do *f* i dostavljena Generalnoj direkciji biblioteka radi štampanja. Od perzijskih rukopisa su katalogizirani rukopisi koji počinju sa slovom (*a, b, c* i *c*) i predati također Generalnoj direkciji radi štampanja.

U Biblioteci rade dva servisa:

- servis za mikrofilmovanje i fotokopiranje rukopisa i
- servis za liječenje i uvezivanje rukopisa.

Servis za mikrofilmovanje i fotokopiranje rukopisne građe počeo je raditi 1950. godine. Do sada su mikrofilmovana mnoga rijetka i vrijedna djela, a izvršena je i razmjena s nizom drugih značajnijih biblioteka van Turske. Na bazi razmjene snimljeno je do sada oko 2.295 i fotokopirano oko 225 rukopisnih djela.

Servis za liječenje i uvezivanje rukopisa je počeo praktično raditi tek 1962. godine. Prethodno se pristupilo izučavanju vrste oboljenja pojedinih rukopisa, a zatim su izvršene pripreme za njihovo liječenje i prešlo se na samo liječenje. Nakon što se svaki list izliječio, zaštitio i doveo u ispravno stanje, prešlo se na uvezivanje rukopisa. Pri uvezivanju vodilo se računa o klasičnom povezu koji odgovara dobu pisca, kako bi se sačuvala originalnost. U tu svrhu su stavljeni na raspolaganje Biblioteci razni materijali kao što su: razne vrste koža, lakova, boja i platna.

Sulejmanija se smatra jednom od najkompletnijih naučnih biblioteka u svijetu u kojoj su sabrana najdragocjenija rukopisna djela arapsko-islamskog svijeta.

Prema vakufnami sultana Sulejmana Zakonodavca o izgradnji Sulejmanije medrese (čitaj fakultet) istovremeno formirana je i biblioteka. Prostorije u kojima je danas smještena ova biblioteka bile su, kao što je rečeno, osnovna škola, i zgrade Prve i Druge medrese. Kada su ukinute tekije u Turskoj, rukopisi iz tih tekija prenijeti su u biblioteku Sulejmaniju, a kasnije su prenošeni i rukopisi iz raznih krajeva Anadola. Tako je broj rukopisa rastao iz dana u dan. Kod prenošenja rukopisa iz drugih biblioteka, koje su se na neki način našle u Sulejmaniji biblioteci, vodilo se računa o njima kao o kolekcijama. Tako ona danas broji 94 kolekcije vezane za ranije biblioteke zadržavajući pri tome i ime ranije biblioteke i signaturu svakog njenog rukopisa.

KOLEKCIJE RUKOPISA (BIBLIOTEKE) KOJI SE ČUVAJU U BIBLIOTECI SULEJMANIJI - ISTANBUL

- 1 - Abdulgani Aga
- 2 - Amca Huseyin Pasa
- 3 - Antalya (Tekelioglu)
- 4 - Asir Efendi
- 5 - Ayasofya
- 6 - Bagdat'li Vehbi Efendi
- 7 - Basma Bagislar
- 8 - Besir Aga
- 9 - Besir Aga (Eyup)
- 10 - Carullah
- 11 - Celal Okten

- 12 - Celebi Abdullah Efendi
- 13 - Corlu'lu Ali Pasa
- 14 - Damat Ibrahim Pasa
- 15 - Darulmesnevi (Seyh Mehmed Murad)
- 16 - Denizli
- 17 - Dugumlu Baba
- 18 - Efgani Seyh Ali Haydar Efendi
- 19 - Erzincan
- 20 - Esad Efendi
- 21 - Eyup Camii (Hazret-i Halid)
- 22 - Fatih
- 23 - Feyzullah Pasa (Dr.)
- 24 - Gelibolu'lu Tahir Efendi
- 25 - Giresun Yazmalari
- 26 - Gulnus Valide Sultan
- 27 - Hacı Mahmud Efendi (Yahya Efendi - dergahi)
- 28 - Hacı Resit Bey
- 29 - Hafız Ahmet Pasa
- 30 - Hafid Efendi ve Eki
- 31 - Halet Efendi ve Eki
- 32 - Hamidiye
- 33 - Harput eski halkevi
- 34 - Hasan Hayri ve Abdullah Efendi
- 35 - Hasan Husnu Pasa
- 36 - Hasip Efendi Tekkesi
- 37 - Hasim Pasa - Hazret-i Halid Bk: Nu. 21, (Eyup Camii)
- 38 - Hekimoglu Ali Pasa ve Camii
- 39 - Hidiv Ismail Pasa
- 40 - Huseyin Kazim
- 41 - Husrev Pasa
- 42 - Ibrahim Efendi
- 43 - Iyd Mehmed Efendi
- 44 - Ihsan Mahvi Balkir
- 45 - Ismihan Sultan
- 46 - Izmir
- 47 - Izmir'li Ismail Hakki
- 48 - Izmir'li Mustafa Efendi
- 49 - Kadi-Zade Burhaneddin
- 50 - Kadi-Zade Mehmed
- 51 - Karacelebi-Zade Husameddin
- 52 - Kasideci-Zade Suleyman Sirn
- 53 - Kilic Ali Pasa
- 54 - Lala Ismail
- 55 - Laleli
- 56 - Mahmut Pasa
- 57 - Mehmet Aga Camii
- 58 - M. Murat-M. Arif

- 59 - M. Hilmi-F. Fehmi
- 60 - Mesih Pasa
- 61 - Mihrisah Sultan
- 62 - Molla Celebi
- 63 - Murad Buhari
- 64 - Musalla Medresesi
- 65 - Nafiz Pasa
- 66 - Osman Huldi Ozturklei
- 67 - Pertev Pasa (Selimiye)
- 68 - Pertevniyal Sultan (Valide Camii)
- 69 - Reisulkuttab Mustafa Efendi
- 70 - Resid Efendi
- 71 - Rustem Pasa
- 72 - Saliha Hatun - Selimiye Bk: Nu. 67, (Pertev Pasa)
- 73 - Serez
- 74 - Servili
- 75 - Seyyid Nazif Efendi
- 76 - Sultan Ahmed I
- 77 - Suleymaniye
- 78 - Sazeli Tekkesi
- 79 - Sehit Ali Pasa
- 80 - Sehzade Mehmed - Seyh Mehmed Murad - Bk: Nu. 15, (Da'rul Mesnevi)
- 81 - Seyhulislam Esad Efendi Medresesi
- 82 - Tahir Aga Tekkesi - Tekelioglu Bk: Nu. 3, (Antalya)
- 83 - Tirnova'li
- 84 - Turhan Valide Sultan el-Hac Mustafa Efendi
- 85 - Ussaki Tekkesi
- 86 - Yabancı Diller-Yahya Efendi dergahi- Bk: Nu. 27, (Haci Mahmud Efendi)
- 87 - Yahya Tevflk
- 88 - Yazma Bagislar
- 89 - Yeni Cami
- 90 - Yeni Medrese
- 91 - Yozgat
- 92 - Yusuf Aga
- 93 - Yeni Harfler
- 94 - Zuhdu Bey

Još četiri veće biblioteke su u tiješnoj vezi sa bibliotekom Sulejmanijom:

1 - Atif Efendi Kutuphanesi

Adresa: Vefa cadesi No. 44, Vefa - Istanbul.

Ova biblioteka broji 336 rukopisa na turskom, 2.406 na arapskom i 84 na perzijskom. Biblioteka raspolaže i sa 12.284 štampanih knjiga.

2 - Kuprulu Kutuphanesi

Adresa: Divanyolu Caddesi, Boyaci Ahmed Sokak No. 1, Cemberlitas - Istanbul.

Biblioteka broji 224 rukopisa na turskom, 2.289 na arapskom i 60 na persijskom. Ova biblioteka raspolaže i sa 2.298 štampanih knjiga.

3 - Nuruosmaniye Kutuphanesi

Adresa: Nuruosmaniye Cami-i avlusu - Istanbul.

Njena izgradnja započeta je za vrijeme Mahmuta I a završena za vrijeme Osmana III.

Biblioteka broji 858 rukopisa na turskom jeziku, 3.564 na arapskom i 458 na perzijskom. Biblioteka raspolaže i sa 3.244 štampane knjige.

4 - Ragip Pasa Kutuphanesi

Adresa: Laleli Ordu Caddesi, No. 225, Laleli - Istanbul.

Podignuta je 1763. godine i broji 68 rukopisa na turskom, 1.165 na arapskom i 41 na persijskom jeziku.

Biblioteka čuva u svojim sefovima i rukopisna djela pisaca i mislilaca bosanskog porijekla. Prema nepotpunim podacima u njoj je zastupljeno 30 pisaca iz naših krajeva s 215 rukopisnih djela. Među njima ima i nepoznatih ličnosti nama dostupnim izvorima, nekoliko autografa i unikata.

Pronađeni rukopisi bosanskih mislilaca i pisaca, koji se čuvaju među 94 kolekcije rukopisnih djela biblioteke Sulejmanije u Istanbulu, s najosnovnijim podacima su prikazani na nekoliko slijedećih stranica.

1. Bosnawi Ahmad ibn Yusuf (Ahmed sin Jusufa, Bošnjak)

„Tevzih-i a mal dairat al-muyal”

Yazma bagislar 731

muellfin hatti (autograf)

Isto, biblioteka, broj kodeksa 2062/1

Nama dostupni izvori ne spominju ni autora ni djelo.

2. Ala uddin Ali-dede ibn haq Mustafa-ibn Galaluddin al-Bosnawi - Šayh-i turbe)

(Alauddin Ali-dede, Bošnjak), umro 1007/1598.

Muhadarat al awa il wa musamarat al-awahir (predavanja o prvim događajima i kazivanja o posljednjim zbivanjima).

Djelo je završeno 998/1589/90.

Biblioteka Lale Ismail, broj 584

Isto, prepisao Hamza ibn 'Omar 999/1590.

Biblioteka HKM, broj 792

Isto, prepisao Darwiš ibn Yahya 1004

Biblioteka Ayasofiya, broj 4251

Isto, prepisao 'Abdullah Mustafa al-Qaramanli 1010

Biblioteka Halet efendi, broj 331 Isto,

prepis iz 1037 (počinje 12.09.1627)

Biblioteka, Hadži Husni-paša, broj 905

Isto, prepisao Ibn Potur Muhammad Halifa 1063.

(poč. 02.12.1652)

Biblioteka, Geresun, broj 158/1
Isto, prepisao Mustafa ibn Yusuf 1060 (poč.
04.01.1650)

Biblioteka, Esad efendi, broj 2859
Isto, prepisao Ahmad Yaman, Uskuplu 1065.
(počinje 11.11.1654)

Biblioteka, RSD, broj 735
Isto, prepisao Šeyh Haris 1085 (počinje 07.04.1674)

Biblioteka, Reisulkuttab, broj 458
Isto, prepis iz 1115 (počinje 17.05.1703)

Biblioteka, Pertev-paša, broj 654
Isto, prepisao Ibrahim ibn Yusuf 1149
(počinje 12.05.1736)

Biblioteka, Tahir-aga, broj 174
Isto, prepis iz 1149 (počinje 12.05.1736)

Biblioteka, Antalya-Tokali oğlu, broj 672
Isto, Biblioteka Esad efendi, broj 3814/1 Isto,

Biblioteka Yeni Cami, broj 1003
Isto, Biblioteka, Reistilkuttab 899
Isto, prepis iz 1167
(počinje 29.10.1753), prepisao hfz. Ahmad ibn Halil

Biblioteka, M. Halid efendi, broj 327
Isto,

Biblioteka, Esad efendi, broj 1176
Isto,

Biblioteka, Ismihan, broj 304
Isto,

Biblioteka Serez, broj 2481
Isto,

Biblioteka, Servili, broj 251
Isto,

Biblioteka Tahir-aga, broj 174
Hawatim al-hikam iz mešhata (turbeta) sultana
Sulejmana kod Sigeta,

Biblioteka, Fatih, broj 2613
Isto, prepisao Muhamed 1021 (13.03.1709)

Biblioteka Hale Ismail, broj 134
Isto, prepisao Mustafa ibn Ahmad Trabzuni, Edirne
(Jedrena) 1097
(počinje 28.11.1685). Ima i sadržaj i poduža napomena.

Biblioteka Halet efendi, broj 247

Isto, prepisao Muhammad ibn Mami (Memi) at-Tamišwari, 1127

Biblioteka HKM, broj 454

Isto,

Biblioteka Hacı Bešir-aga, broj 352

Navedeno djelo (Hawatim al-Hikam - Pečati mudrosti),

Nazvano je i Hali ar-rumuz wa kašf al-kunuz

(Rješavanje simbola i otvaranje riznica) ili As ila al-hikam (filozofski problemi). Pod gornjim naslovom našli smo tri djela:

Hali ar-rumuz wa kašf al-kunuz, Prepisao Abd al-Qari ibn

Utman, 1034. (počinje 14.10.1624).

Biblioteka, Ibrahim ef. broj 559

Isto, prepisao Bosnawi Ahmad ibn Yusuf

(Ahmad sin Jusufa, Bosanac)

Biblioteka Laleli, broj 3741/4

Isto,

Biblioteka, Trnovali, broj 879/1

Qasida (Kaside Ali efendije Šejh turbeta)

Biblioteka, Halet efendi, broj 800/37

3. 'Abdullah 'Abdi ibn Muhammad al-Bosnawi (Abdulah Abdi sin Muhameda, Bošnjak), poznat pod imenom Šarih al-Fusus, je jedan od najboljih komentatora djela Fusus al-Hikam od Ibn 'Arabija a i najizrazitiji i najplodniji pisac naših krajeva iz područja tasavvufa (tesavufa). Umro je 1054/1644. i ostavio iza sebe brojna djela. M. Handžić u svom djelu „Al-Gawharu al-asna'fi taragumi 'ulama'i wa šaari Bosna" naveo je 61 djelo, od kojih su neka objavljena. Za manji broj tih rukopisnih djela On navodi i gdje se nalaze, dok H.Šabanović, u svom djelu - Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima, ne znamo iz kojih razloga, ne spominje uopšte ovog pisca. Ni M. Handžić u svom drugom književnom radu - Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana, nije nam donio značajnije podatke o djelima ovog plodnog mislioca, mada se zadržava na njegovoj ličnosti, svrstavajući ga, što je sasvim ispravno, među provjerene mutasawwif ili kako on kaže „pretjerane”.¹⁾ U Biblioteci Sulejmanije u Istanbulu pronašli smo više njegovih djela, od kojih su neka autograf. Neka ne nalazimo čak ni u popisu M. Handžića u njegovom radu Al-Gawhar al-asna' Fi Taragum 'ulama' wa suara i Bosna, Kairo, 1349/1930., str. 94-100. Dozvolimo da postoji još njegovih djela, ne samo u drugim bibliotekama Istanbula, nego i u ovoj Biblioteci Sulejmanije. Ovom prilikom donosimo samo najosnovnije podatke tih djela:

Šarh Fusus al-hikam (Komentar Fusus al-hikama),

prepisano 1043 (08.07.1633), pismo, ta liq.

Biblioteka, CRH, broj 1032

Terceme-i Fusus (prevod Fususa) štampan 1290.

(počinje, 01.03.1873).

1) Vidi M. Handžić, Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana, Državna štamparija — Sarajevo, 1933. str. 30-31.

Tagalliyatu 'ara is an-nusus fi manassati hikam al-Fusus,²⁾ autograf, završen 1019.

Biblioteka Šehid Ali-paša broj 1244

Isto, biblioteka Perterniyal, broj 396

Isto, I svezak, Biblioteka Izmirli Ismail

Hag, broj 1134

Isto, II svezak, biblioteka Izmirli Ismail

Hagg, broj 1135

Gulšen-i raz-i arifan fi bayan-i usul al- irfan.

Biblioteka Halet ef. broj_y 70/1

Al-Munagat, biblioteka Šehid Ali-paša, broj 0,2077

At-Tadyil fi manaza 'ati Iblis li šayh ibn Abdillah

at-Tastari, rukopis iz 1040 (10.08.1630)

Biblioteka, CRH, broj 2129/23

Tesavvufi bir risale, traktat o tesavufu, biblioteka

H. Mehmed ef. broj 2396/29

Isto, registrovana pod brojevima u istoimenoj biblioteci 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22.

Imajući u vidu da je u jednoj biblioteci sakupljeno preko dvadesetak traktata iz oblasti tesavufa, pretpostavljamo da ne obrađuju jednu temu, nego više, najvjerovatnije praktični tesavuf (tarikati).

Risala fi anna al-a yan al-mutaba fi ad-dat al-mutlaqa

al-hadiya an ad-dat, iz oblasti tesavufa,

Biblioteka Ayasofiya, broj 02077

Al-Mustawa' al-a'la fi al-mašriq al-ahla

Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 2788/4

(kod M. Handžića se ne spominje)

Sarh Qasida-i munfarida (Ni ovaj komentar M. Handžić ne spominje).

Biblioteka Ayasofiya, broj 02077

Sarh hutabat al-Futuhāt al-makkiyya

(Komentar govornog djela, propovijedi Ibn Rumijevog djela

Futuhāt-i mekije).

Ni ovo djelo M. Handžić ne navodi.

Biblioteka HKM, veoma lijep rukopis, broj 470

Isto, Biblioteka H. Huseyn-paša, broj 0792

Isto, biblioteka Niyaz-paša, broj 536

Isto, biblioteka Sabit Ali-paša,

više rukopisa zavedeni pod brojevima: 1293/1, 1247, 1246, 1245.

Šarh Cezire-i mesnevi (komentar izbor stihova iz Mesneviye,

260 distiha. Izbor je napravio Yusuf Syeničevi (Jusuf

Sjeničak) i nazvao ga „Cezire-i mesnevi”.

(Vidi r. br. 2798/2, 1.26-b GHB).

2) Ovakav naslov komentara Ibn' Arabijeva Fususa dao je sam autor. Prema tome, to je jedno te isto djelo. Uporedi M. Handžić n.d. str. 31.

Kod M. Handžića zabilježeno kao „Gezira al-Matnawi”, što je pogrešno, jer smo ranije istakli ko je autor tog izbora.

Biblioteka Hadži Mahmud efendi, broj 3417

Isto, biblioteka Nafiz-paša, broj 228

Šarh Mawaqif al-faqr al-mutlaq fi al-mawaqif al-qutbaniyya wa al-ma rifa ar-rabbaniyya, ni ovo djelo M. Handžić ne spominje.

Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 2788/3

Šarh li ba di kalami šayh Mu ayyad al-Gundi fi Šarhi Fusus al-hikam. M. Handžić ni ovo djelo ne spominje.

Biblioteka, CRH, broj 2129/30

Tamattul al-Gabra il fi sura al-bašar (Oličenje Džibrila u liku čovjeka).

Šarh al-aškal al-waqif iyya fi muqaddima Muayyad al-Gundi li al-Fusus. M. Handžić ovo djelo spominje pod nazivom „Šarh kalam al-Muayyad al-Gundi fi awail Šarh al-Fusus.

Biblioteka Ayasofiya, broj 02077

Al-yad al awgad fi istilam al-hagar al-aswad.

Biblioteka Hašim-paša, broj 21/7

Risale der sirr-i yakin fi tefsir-i „Wa- bud rabbaka hatta ya tiyaka al-yaqin” Traktat ezoteričnog značenja” yaqin u Božijim riječima „Wa bud rabbaka ... al- yaqin”.

Ni ovaj rad nije spomenut kod M. Handžića.

Biblioteka CRH, broj 2129/2

Risala fi tafsir-i Nun wa al-Qalam-i...

Biblioteka Hašim-paša, broj 21/11

Risala fi qawlihi ta ala „Hatta ida - stay asa ar-rusul”.

Biblioteka, CRH broj 2129/9

Risala fi tafsir-i qawlihi ta ala: Wa law la an yakun an-nas umma wahida. Biblioteka CRH, broj 2129/11

Risala fi tafsiri qawluhi ta ala: „Wa laqad arsalna Musa bi l-bayyinat (kod M. Handžića ... biyatina).

Biblioteka CRH, broj 2129/13

Tafsir „Hal an-na layn” M. Handžić navodi dva slična naslova. U jednom od njih prema riječima M. Handžića, pisac komentariše Abu al-Qasima Ahmad ibn al- Husayna, fanatičnog sufiju, koji objašnjava riječi upućene Musau (fa’ hla’ na’layk)” skini svoju obuću” riječima: Ostavi se ti ova obadva svijeta, i ovoga i budućega!”, a u drugom on sam, Abdullah Bosanac, daje svoju verziju interpretacije ovih riječi.

Tefsir „Rabbi yassir” (komentar Rabbi yassir).

Biblioteka Esad efendi, broj 3785/4

Isto, Biblioteka Husrev-paša, broj 4/3

Tefsir sura „Wa l-Adiyat”,
Biblioteka Kasidedži-zade, broj 745/2

Risala fi tafsir „wa la in adaqna al-insan minna rahma” M. Handžić, Al-Gawhar
al-asma ... Kairo 1349 (počinje 29.05.1930).

Biblioteka CRH, broj 2129/14

Tagalli an-nur al-mubin fi mir att „iyyaka na budu wa iyyaka nasta in”. Biblioteka
Hadži Mahmud efendi, broj 2396/17

Risala al-awba fi bayan al-anaba wa at-tawba,

Biblioteka CRH, broj 2129/8

Risala raf i al-higab fi ittisal al-basmala fi fatiha al-Kitab.

Biblioteka CRH, broj 2129/5

4. Ahmad ibn Husayn a!-Bosnewi (Ahmed sin Husejna, Bosanac) Al-Išara al-i
lamiyya fi šarh al-isti arab al-insaniyya

Biblioteka Laleli, broj 2996

5. Adni, Poyga muftisi (Požežski muftija) (?) nepoznat Al-Qasida fi at-tasawuf
(Kasida o tesavvufu).

Biblioteka Halet efendi, broj 827/23

6. Ahmad Mostari, Fetawa Ahmadiyya, prepisao Abdullah ibn Mustafa 1186.
(počinje 04.04.1772).

Biblioteka Kasideci-zade, broj 290

7. Aš-šayh Abu Bakir ibn aš-šayh Sayfulhaqq ibni Muslihuddin at-Trawniki, An-
Nur an-nabawi (Šejh Ebu Bekir sin šejha Sejfulhaka, Travničanin), napisao je djelo pod
gornjim naslovom u kome razrađuje islamsko pravo (fiqh), a nazvao ga je tako, kako on
izričito kaže, zbog toga što se u njemu nalazi mnoštvo hadisa kojim se koristio pri pisanju
ovog djela. Djelo je razrada djela „Muhtasar Muqaddima kitab al- Muntaqa” od Aš-šayh
Ahmeda ibn Mahmud al-Gazawi.

Biblioteka Esad efendi, broj 752

Isto, prepisao Muhammad ibn Muhammad Biblioteka

H. Bešir-aga Eyub, broj 72

Isto, Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 1823.

Isto, prepisano 1854, (306 x 136, tekst 160 x 84 cm. po
21 red na strani).

Biblioteka Esad efendi, broj 752

8. Hasan ibn Nasuh ad-Dumnawi,

Hadit al-arbain, Zbirka četrdeset hadisa.

Biblioteka Izmir, broj 93/1

Isto, 93/2

Mecma al-Feraiz Tercemet al-Fera iz as-Siraciyye,

Biblioteka Gelipolulu Tahir, broj 101/2

(Ni jedno od ova dva rada ne spominju ni M. Handžić niti H. Šabanović).

Magma at targih al-bayan (Zbornik dokaza kojima se da je prioritet kod sudskog procesa).

Biblioteka Esad efendi, broj 3762/1 Isto, biblioteka H. Mahmud efendi 3762/I
Isto, biblioteka, broj 357
Isto, ali pod naslovom Tercih al-Beyan bir Risale,
Biblioteka Esad efendi 585/1

9. Hasan Kafi ibn Turhan ibn Dawud ibn Ya qub ad-Di bi al-aqhisari al-Bosnawi) Hasan Kafi Prušćak.

Usul al-hikam, prepisao Hikmet Užičevi (Užičanin)
1095., počinje 20.XII 1683.

Biblioteka Husrev-paša, broj 292

Isto, biblioteka Trnovaši, broj 840

Isto, biblioteka Šehid Ali-paša, broj 1536

Isto, prepisao Mustafa Nurudin, 1206. g. broj 436

Isto, biblioteka Izmirli Ibrahim Haki, broj 1376

Isto, biblioteka Ibrahim efendi, broj 853/5

Usul al-hikam (....) tercemesi

Biblioteka Husrev-paša, broj 291

Isto, biblioteka Uššaki, broj 028

Isto, biblioteka, Esad efendi 1823

Isto, biblioteka Dugumlu-baba, broj 336

Isto, biblioteka Dugumlu-baba, broj 438

Isto, biblioteka Ibrahim efendi, broj 448

(U tekstu stoji: „Šarh ve tercemesi Usul al-hikam”)

Nizam al-ulama ila Hatam al-anbiya',

Biblioteka Kilic Ali-paša, broj 753/3

Isto, biblioteka Kilic Ali-paša broj 713/3

Šarh samt al wusul,

Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 640

Isto, biblioteka Esad efendi, broj 3010/2

Isto, biblioteka Esad efendi, broj 466

Isto, biblioteka Yazma bagišlar, broj 1575

Čelebi, Biblioteka Esad Efendi, broj 3814/12

Rawdat al-gannat,

Biblioteka H. Husrev-paša, broj 1175

Isto, biblioteka Ibrahim-paša, broj 486

Isto, biblioteka Giresun, broj 109/6

Isto, biblioteka Fatih 749/1

Isto, Dugumlu-baba, broj 192/3

Isto, Bagdadli Vehbi efendi, broj 2075/1

Isto, biblioteka Mihrišah, broj 46/2

Azhar ar-rewdat fi šarh Rawdat al-gannat,

Biblioteka Kasideci-zade, broj 124

Al-Kafi fi al-mantiq

Biblioteka Halet efendi, broj 780/11

Isto, biblioteka Kilic Ali-paša, broj 773-296

Fath-i Bilad-i Engeros ve Akra (Osvajanje Mađarske i borba kod Egra-Akre). O ovom djelu se istraživači razilaze. Najnovija istraživanja potvrđuju da se Kafija nije bavio ovim predmetom i da nije ostavio iza sebe tako nešto. Pa ipak, mi ćemo ovdje samo ukazati na to djelo o kome ćemo kasnije govoriti, vjerovatno u posebnom radu.

Biblioteka Halet efendi, broj 623
Autograf (unikat).

10. Hilmi-baba, Hilmi ibn Husayn, Tašličawi, Bosnewi (Hilmi-baba, Hilmi ibn Husejn, Pljevljak, Bosanac), do sada nepoznat.

Fath al-asrar wa al-muškilat ‘ala Ruh al-bayan.

Biblioteka Ibrahim efendi, broj 132

(Otvaranje tajni i rješenja problema djela „Ruh al-bayan”, od Ismail Haqqia).

Kitab fi al-fikh wa al-fetawa (djelo iz područja islamskog prava i mišljenja po pojedinim pitanjima).

Autograf

Biblioteka Ibrahim efendi, broj 358

Magalis al-Bosnawi

Biblioteka Ibrahim efendi, broj 518

11. Hilmi Mehmed (Muhammed) ibn Ibrahim (Hilmi Mehmed Ibrahima), do sada nepoznat, Risala fi al-siyasa (Traktat o politici), autograf.

Djelo je autor završio u Meki i jedan od tri primjerka uputio sultanu u Istanbul. U njemu se okomio na osmansku politiku na Balkanu. Kad slika političku situaciju u našim krajevima, donosi primjere iz područja Nikšića, Mostara, ali zna da odšteta i do Indonezije i holandskog ugnjetavanja tamošnjeg stanovništva i francuske politike u Alžiru. Djelo je na arapskom jeziku.

Biblioteka Ibrahim efendi, broj 422

Tafsir sura, Wad-duha, komentar poglavlja iz Qur’ana
(Wa-d duha).

Biblioteka Ibrahim efendi, broj 137

Šarh al-manzum fi fada ii al- ašura (Komentar „Niske o vrlinama dana Al- ašura”).

Biblioteka Yazma bagislar, broj 647/2

12. Huseyn ibn Salih, al-Bosnewi, (Husejn sin Saliha, Bošnjak) - Domaći izvori ga ne spominju.

Raha al-haya (Ugodnost života).

Biblioteka Halet efendi, broj 253

Tarceme-i Adab al-wuzara (Prevod „Adab al-wuzara”)

Biblioteka Esad efendi, broj 1857

13. Husayn ibn Muhammad ibn Utman (Husejn sin Muhameda sin Osmana).

Mubayyin al-aglal (Šarh Umdata al-aqa’id an-Nasafi)

Objašnjenje stega, komentar na Nesefin akaid)

Biblioteka Fatih, broj 5362/3

14. Ibrahim ibn ‘Ali-dede (Ibrahim sin Alidedea, umro 1007).

Tarbi‘u al-maratib wa al-usul wa nataig afkar al-fuhul min arabah al-wusul (Mišljenje istaknutih učenjaka o primanjima i zaradama). Biblioteka Esad efendi, broj 1773

15. ‘Ali al-hag Mustafa (Alija Hadži Mustafa).

Targama asma‘ al-husna‘ (Prevod Esma-i l-husna) Biblioteka Trnovali, broj 319

16. Darwiš ‘Ali (Derviš Alija), Bosanac,

nepoznat Terceme-i hadis-i erbe in ve gaziler menakibi (prevod četrdeset hadisa i savjeti ratnicima) Biblioteka RDS, broj 1025/5

17. Fadlullah al-Bosnawi (Fadlulah Bosanac), nepoznat

Risala fi sana ‘at al-hiyat wa ad-dibaga (Traktat o zanatima, krojenje i štavljenje kože).

Autograf, napisano u Zerim (Sigetu?) 1057. (počinje 06.02.1647). Biblioteka Halet efendi, broj 813/20

18. Ibrahim ibn Mustafa (Ibrahim sin Mustafe), Bosanac

Daqa iq al-ahbar (Preciznosti vijesti), autograf, Biblioteka Fatih, broj 3119/2

19. Mahmud ibn Halil, al-Mostari

(Mahmud sin Halila, Mostarac) Sarh al-arud al-andalusi (Komentar Al-‘arud al-andalusi) Biblioteka Denizli, broj 356/1 Fath al-Lama‘i fi izhar al-andalusi Prepisao Nahfi Muhammad Sulayman ibn Abbas-Rahman 1138/počinje 9 IX 1725.

Biblioteka Giresun, broj 163/2 Isto, prepisano 1132 (počinje 14.11.1719) Biblioteka Laleli, broj 1968

20. Mehmed Fe(v)zi-paša Bosnevi (Mehmed Fevzi-paša, Bosanac) (?)

Haqaiq-u ezkar-i Mevlana (Stvarnost zikr Mevlana, misli na Dželal-i Rumiju) Biblioteka Haci Rešid-paša 99/2

21. Muhammad ibn Musa, Allamak, al-Bosnawi

(Muhamed sin Muse, Bosanac zvani Allamek)

Hašiya ala Šarh al-Miftah li As-Sayyid (Glosa na komentar Miftaha od Đurđanija, sintaksa).

Prepisao Ibrahim Altiparmak koji je i sam bio vrstan učenjak. Pošto je ovaj Ibrahim prepisao nekoliko djela Allamekovih, može se pretpostaviti da je Allamek izvršio jak uticaj na njega. Otuda ovaj prepis ima posebnu vrijednost.

Biblioteka Damad Ibrahim-paša, broj 993 Isto, biblioteka Fatih, broj 4587

Isto, prepis iz 1041. (počinje 30.07.1631), biblioteka Laleli, broj 2841

Isto, biblioteka CRH, broj 1789

Isto, Biblioteka CRH, broj 1789

Isto, biblioteka Kilic Ali-paša, broj 856

Isto, Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 236/1

Isto, biblioteka Šehid Ali-paša, broj 235

Isto, biblioteka Damat Ali-paša, broj 217

Isto, biblioteka Kilic Ali-paša, broj 149

(Ovdje stoji naslov „Hašiva ‘ala anwar at-tanzil)

Hašiya ‘ala „Fawa' id az-ziya iyya”) (Glosa na djelo „Fawa id az-ziya iyya”)

Biblioteka Kasideci-zade, broj 508

Isto, biblioteka Kilic Ali-paša, broj 909

Tafsir sura „A1-Fath (Komentar poglavlja „Fath” iz Qur’ana) 108/2

Ahadit al-arba‘in (četrdeset hadisa) domaći izvori ne spominju

Biblioteka Hafiz-paša, broj 150/1

Isto, biblioteka, CRH, broj 1789

Isto, biblioteka, Kilic Ali-paša, broj 856

Hašiya ‘ala Qadi Al-Baydawi (Glosa na Bejdavim komentar, Qur’ana,)

Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 236/1

Isto, biblioteka Šehid Ali-paša, broj 235

Isto, biblioteka Damat Ibrahim-paša, broj 217

Isto, biblioteka Nafiz-paša, broj 150/1

Hadi (?), biblioteka Bagdatli Ibrahim efendi, br. 2096/1

Šarh Tafsir sura „al-Kahf” (Glosa komentara poglavlja „Kahf”

Iz Qur’ana, Biblioteka Aya Sofiya, broj 559.

Tafsir sura „al-Kahf” (komentar poglavlja „al-Kahf”)

Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 2741/6

Šarh aš-Šamsiyya (komentar djela Šamsiyya iz logike)

Isto, biblioteka Laleli, broj 2661

Prepisao Osman ibn Hasan, 1055 (počinje)

Isto, biblioteka Laleli, broj 2658

Isto, biblioteka Hamidiyye, broj 819

Isto, biblioteka Fatih, broj 3355

22. Abu Muhammad Muhammad Wahdati al-Usktibi (Abu Muhamed Muhamed, Vahdeti, Skopljak)

Muhtadi al-anhur ila Multaqa al-abhur (Uputa rijeka ka stjecištu mora). Veliko pravno djelo u dva sveska preko 1000 strana.

Biblioteka CRH broj 751/1

Isto, ista biblioteka broj 751/2

23. Mula Mustafa ibn Yusuf ibn Murad al-Ayyubi (Mula Mustafa ibn Jusuf sin Murata Ejubović) al-Mostari.

Šarh 'Isagugi li Ustuwani (Komentar Isagudže od Ustuvaija (logika), biblioteka Mehmed efendi 68/10.

Biblioteka Kilic Ali-paša, broj 661 Isto,
biblioteka Laleli, broj 2662
Šarh ‘Awamil al-Gurgani (Komentar „Awamil-a” od
Durđanija)
Biblioteka Kasideci-zade, broj 700/5
Fath ala al-asrar, u početku ima važnih napomena i marginalnih primjedbi
Biblioteka Halet Efendi, broj 146
Miftah al-husul li mir‘at al-wusul,
Biblioteka Hamidiyye, broj 440
Hašiya haddad al-wusul ‘ala mir‘at al-wusul Biblioteka
Celal Okten, broj 0131

24. Nergisi Muhamed Ahmed (Nerkesi Muhamed Ahmed)

Al-aqwal al-musallama fi gazawat al-maslama
(Pouzdana vijest o Mesleminim vojnama)
Biblioteka Lala Ismail, broj 735/6
Isto, Biblioteka Lala Ismail, broj 735/5
Isto, biblioteka Hamidiyye, broj 378/7
Isto, biblioteka M. Hafid efendi 220
Isto, biblioteka Suleymaniya, broj 1057/3
Hayat al-hayawanat tercemesi (prijevod djela „Život
životinja” - Nije se znalo da je njegov prijevod).
Biblioteka Šehid Ali-paša, broj 1823

25. Omer efendi Bosnevi (Omer efendi, Bosanac)

Ahval-i Gazevat-i der Diyari Bosna (1154)
Biblioteka RSD, broj 620

26. Utman ibn Ibrahim (Osman sin Ibrahima)

Subhe-i sibyan
Biblioteka Sulpymaniya, broj 1014/6
Isto, yazma bagišlari (kodeks), broj 2235/2
Isto, biblioteka M. Arif M. Murad, broj 107
Isto, biblioteka Nafiz efendi, broj 49
Isto, Biblioteka Nafiz efendi, broj 1479
Isto, biblioteka Nafiz-paša, broj 1475
Isto, biblioteka Nafiz-paša, broj 1473/1
Isto, biblioteka M. Arif M. Murad, broj 2125
Nuyetim kisimlari hakinda bir risale.
Lugat-i manzume, biblioteka RSD, broj 977/4

27. Sabit ‘Alauddin Tabit (Sabit Alaudin Sabit)

Edhem-i numa
Biblioteka Husrev-paša, broj 521/2

28. Sayfullah al-Bosnawi (Sejfullah Bosanac)
Ahsan al-wasila ila ma'rifa al-wasaya wa al-wasila
1338 (počinje 26.09.1919) Saray Bosna Biblioteka
Izmirli Ismail Hakki, broj 848

29. Sudi Bosnevi
Bustan šerhi (komentar „Bustana” od Hafiza)
Biblioteka, Ismihan, broj 316
Isto, biblioteka Ismihan broj 317
Hafiz Divan-i Šerhi (Komentar Hafizova divana)
Biblioteka Hamidiyye, broj 1144
Isto, biblioteka RSD, od 1425 (počinje) broj 1425 Isto,
biblioteka RSD, broj 1426
Isto, biblioteka RSD, broj 1427
Šerh-i Gulistan (komentar Gulistana) od Hafiza
Biblioteka RSD, broj 1080

SUMMARY

The Suleymaniya Library and Suleymaniya Medresa were founded at the same time. The Library, which is now located in the building of the Medresa, is the Central professional manuscript library of Turkey. It contains 94 collections and among the libraries that contain manuscripts from the Arabic-Islamic world it is considered to be one of the most complete ones in the world.

Authors of some of the manuscripts are of Yugoslav origin. Among them one can find some new names not known until now.